

УДК 821.162.1(476).09(092)Янкоўскі:821.131.1.09

Уладзімір Іванавіч Чарота

канд. філал. навук, дактарант Цэнтра даследаванняў беларускай культуры,
мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі

Uladzimir Charota

Candidate of Philological Sciences, Doctoral Student of the Center for Belarusian Culture,
Language and Literature Researches of National Academy of Sciences of Belarus

e-mail: vladimir.charota@gmail.com

ТВОРЧАЕ ЗАСВАЕННЕ ІТАЛЬЯНСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ ПЛАКІДА ЯНКОЎСКІМ

Артыкул прысвечаны рэцэпцыі італьянскай літаратуры ў творчасці Плякіда Янкоўскага (1810–1872). Гэты ўраджэнец Беларусі і цяперашняй Брэстчыны акрамя таго, што пераклаў на польскую мову трактат «O obowiazkach ludzi» («Пра абавязкі людзей») Сільвіа Пеліка і першы том гістарычнага рамана «Narzeczeni» («Заручаныя») Алесандра Мандзона, ва ўласных творах неаднаразова звяртаўся да спадчыны такіх волатоў італьянскага мастацтва слова, як Дантэ Аліг'еры, Франчэска Петрарка, Лудавіка Арыёста, П'етра Метастазія. У артыкуле разглядаецца, як у творах П. Янкоўскага прадстаўлены названыя італьянскія пісьменнікі, і робіцца спроба высветліць матывацыю звароту да іх творчасці.

Ключавыя словы: польскамоўная літаратура Беларусі, Плякід Янкоўскі, італьянская літаратура, пераклад, эпіграф, цытата.

Creative Adaptation of Italian Literature by Plakid Jankouski

The article is devoted to the reception of Italian literature in the works of Plakid Jankouski (1810–1872). This native of Belarus (at present Brest region) translated into Polish the treatise «O obowiazkach ludzi» («On the duties of men») by Silvio Pellico, the first volume of the historical novel «Narzeczeni» («The Betrothed») by Alessandro Manzoni and adverted more than once to the heritage of such giants of Italian literature as Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Ludovico Ariosto, Pietro Metastasio in his own works. Accordingly, this publication examines how these Italian writers are represented in the works of P. Jankouski and an attempt is made to find out the motivation of referring to their works.

Key words: Polish-language literature of Belarus, Plakid Jankouski, Italian literature, translation, epigraph, quotation.

Уводзіны

У першай палове XIX ст. адбывалася не толькі інтэнсіўнае асваенне літаратурай Беларусі фальклорна-этнаграфічнага матэрыялу свайго краю, але і засваенне здабыткаў заходнеўрапейскіх літаратур. Пра вялікую цікавасць мясцовых літаратараў да творчасці замежных творцаў сведчыць аналіз зместу польскамоўных часопісаў «Dziennik Wileński» («Віленскі дзёння»; 1805–1806 гг., 1815–1830 гг.) і «Tygodnik Wileński» («Віленскі штотыднёвік»; 1804 г., 1815–1822 гг.), якія, паводле У. І. Мархеля, належаць да ліку тых перыядычных выданняў, што «не знаходзіліся на перыферыі грамадска-культурнага руху Беларусі і, выступаючы арганізатарамі літаратурнага працэсу ў краі, ускосна ўплывалі на фарміраванне беларускай літаратуры» [1, с. 90–91]. Што да непасрэдна італьянскай літаратуры, то ў гэтых перыядычных выданнях былі апублікаваны пераклады на польскую мову

твораў (цалкам і фрагментарна) такіх пісьменнікаў, як Дантэ Аліг'еры, Ф. Петрарка, Л. Арыёста, П. Метастазія, Дж. Рабэрці, Л. Пінеці. Дарэчы, у гэты ж перыяд у друкарнях Вільні выйшлі асобнымі выданнямі перакладзеная П. Сівіцкай драма П'етра Метастазія «Łaskawość Tytusa» / «Міласэрнасць Ціта» («La clemenza di Tito») (1817), паэма Тарквата Таца «La Gerusalemme Liberata» («Goffred, albo Jeruzalem wyzwolona» / «Вызвалены Іерусалім» у перакладзе П. Каханоўскага (1826), кніга ўспамінаў С. Пеліка «Le mie prigioni» («Моје więzienia» / «Мае турмы») ў перакладзе Ф. Тустаноўскага (1837) (пераклад з польскай, італьянскай і лацінскай моў на беларускую тут і далей наш. – У. Ч.).

Акрамя таго, у названых віленскіх польскамоўных часопісах друкаваліся асобныя артыкулы пра жыццё і творчасць Дантэ Аліг'еры, Ф. Петраркі, Дж. Бакача, В. Альф'еры, наследаванні П. Метастазія, а таксама

ма пераклады матэрыялаў замежных аўтараў пра Ф. Петрарку і Т. Таса.

Асноўная частка

Адным з тых, хто перакладаў творы італьянскіх мастакоў слова і ў чыёй арыгінальнай творчасці прысутнічаюць прыкметныя сляды знаёмства са спадчынай некаторых суайчыннікаў Дантэ Аліг’еры, быў протаіерэй Плакід Янкоўскі (1810–1872), ураджэнец в. Войская, якая знаходзіцца цяпер у Камянецкім раёне Брэсцкай вобласці. Як сцвярджаюць даследчыкі, гэты пісьменнік і перакладчык меў псеўданімы *Autor Dawnego Autoramentu*, *February Luty, John, John (of) Dycalp, Witalis Komu-jedzie, pewien dymisjiwany pomocnik Stolu*, *Pseudonym* і крыптанім *P. J.* [2, s. 24, 65; 3, с. 206; 4, s. 250]. Што ж да біяграфічных звестак, то, паводле вядомай інфармацыі, адукацыю ён атрымліваў спачатку ў Свіслацкай гімназіі і Брэсцкай школе базыльян (1818–1824), затым – у Галоўнай семінарыі пры Віленскім універсітэце (1826–1830). Для нас істотна, што захаваліся яго ўспаміны пра час вучобы ў вышэйшай навучальнай установе і пра выкладчыкаў, чые лекцыі давалася слухаць. Вось што ён успамінае пра аднаго замежнага прафесара: «Кананічнае права выкладаў нам прафесар Чапэлі (маецца на ўвазе Луіджы Капэлі. – *У. Ч.*). Не ведаю, якім быў ён у першыя гады пасля заняцця кафедры ў Віленскім універсітэце; у мой жа час ён быў ужо на пенсіі і жыў у прыгожым спадчынным маёнтку непадалёк ад Вільні. Тое, што ён быў забяспечаны на будучыню, відаць, стала прычынай яго жыцця “без маскі”, быў ён на лекцыях такім, якім бываў дома, якім яго зрабіла добрае італьянскае неба. Праўда, быў ён не пераборлівы ў жартах і не бянэжыўся пры іх выбары; часам замест кананічнага права даваў лекцыі па гімнастыцы досціпу, і было відавочна, што гэтыя лекцыі былі для яго часткай яго “дыеты”. Разам з тым ён добра ведаў свой прадмет і выкладаў яго даволі свабодна, але не зусім дасканалы ведаў лацінскую і французскую мовы. Пры гэтым узгадваецца папросту, выказаны Віленскаму ўніверсітэту, што, нібыта, Чапэлі да ўніверсітэта быў дырэктарам тэатра марыянэтак, але, магчыма, была гэта выдумка» [5, с. 149–150].

Звесткі пра гэтага замежнага выкладчыка цяпер можам удакладніць і пашы-

рыць: Луіджы Капэлі (*Luigi Cappelli*) (1776–1838), ураджэнец Пістоі, стаў прафесарам грамадзянскага і крымінальнага права Віленскага ўніверсітэта ў 1804 г., з 1815 г. чытаў таксама лекцыі па кананічнаму праву; паралельна выкладаў ва ўніверсітэце італьянскую мову і літаратуру на працягу 1808–1832 гг. Ён падрыхтаваў і выдаў у якасці вучэбных дапаможнікаў для Віленскага ўніверсітэта на мове арыгінала анталогіі італьянскай паэзіі і прозы «*Scelta di poesie italiane per uso di coloro, che si dedi-cano allo studio della lingua italiana nell’ Università Imperiale di Vilna*» («Выбраная італьянская паэзія для карыстання тым, хто вывучае італьянскую мову ў Імператарскім Віленскім універсітэце») (1809) і «*Scelta di prose*» («Выбраная проза») (1827). Акрамя таго, ён спрыяў распаўсюджанню ведаў пра творчасць Віторыя Альф’еры і Франчэска Петраркі сваімі артыкуламі, апублікаванымі на польскай мове ў часопісе «*Dziennik Wileński*» ў 1806 і 1817 г. адпаведна. Пасля закрыцця Віленскага ўніверсітэта ў 1832 г. Луіджы Капэлі стаў выкладчыкам царкоўнага права ў Віленскай рымска-каталіцкай духоўнай акадэміі. У 1838 г. ён вярнуўся ў Італію, дзе ў хуткім часе памёр.

Дакладна вядома, што П. Янкоўскі быў знаёмы з Л. Капэлі як з выкладчыкам кананічнага права. А вось ці вывучаў ён італьянскую мову пад кіраўніцтвам Л. Капэлі, ці асвойваў яе самастойна, ужо пасля заканчэння Віленскага ўніверсітэта, мы пакуль што не маем надзейнай інфармацыі. Можам толькі заключыць, што П. Янкоўскі павінен быў авалодаць італьянскай мовай да таго часу, калі здзейсніў пераклады на польскую мову трактата Сільвіа Пеліка (*Silvio Pellico*) (1789–1854) «*Dei doveri degli uomini*» («О обов’язках людзей») [6] і першага тома гістарычнага рамана Алесандра Мандзоні (*Alessandro Manzoni*) (1785–1873) «*I promessi sposi*» («Нарэччэнні») / «Заручаныя» [7]. А гэта сярэдзіна 1830-х гг. Тое, што Плакід Янкоўскі ведаў мову, на якой пісалі А. Мандзоні і С. Пеліка, пацвярджаюць і яго ўласныя творы, бо ў іх часта сустракаюцца італьянскія словы, словазлучэнні, цэлыя фразы [8, s. 95; 9, s. 39, 58; 10, s. 47]. Так, напрыклад, у першым томе «*Pisma przedślubne i przedślubowe*» («Дашлюбныя і даспліновыя лісты») (1841) па-італьянску падаецца прыпісаны

Г. Галілею крылаты выраз: «Eppure si muove!» (А ўсё ж такі яна круціцца!) [8, s. 91]; у якасці эпіграфа да чацвёртага раздзела «Autorobiografii» выкарыстоўваецца італьянская прыказка «Ad ogni uccello il suo nido è bello», беларускім адпаведнікам да якой можа служыць «Жыве кулік, дзе прывык, і кожны роднае балота хваліць» [8, s. 56]; на тытульным лісце зборніка «Opowiadania» («Апавяданні») (1843) змешчаны не толькі выхадныя звесткі выдання, але і наступныя словы: «Tutto è vero verissimo! / Lettore mio carissimo!» (Усё гэта праўдзівейшая праўда! / Мой найдаражэйшы чытач!) [9].

Акрамя таго, творы выпускніка Віленскага ўніверсітэта змяшчаюць таксама сведчанні, што ён быў знаёмы са спадчынай некаторых іншых класікаў італьянскай літаратуры. Скажам, зборнік «Chaos. Szczypta kadzidla cieniom wierszokletów od Witalisa Komu-jedzie» («Хаос. Драбкі кадзэння ценьям вершаплётаў ад Віталіса Каму-едзе») (1835) уключае невялічкі твор пад назвай «Madona Ariosta» («Мадонна Арыёста»), змест якога – усхваленне розуму каханай Лудавіка Арыёста (Ludovico Ariosto) (1474–1533): «Сказаць якой-небудзь тагачаснай прыгажуні, што сапраўды дзівоснымі з’яўляюцца яе прывабнасці, але куды больш дзівосная вернасць яе каханага, было б гэта для яе смяротнай абразай. Аднак жа Мадонна Арыёста з добрым сэрцам слухала наступныя радкі верша» [11, s. 103]. Далей на мове арыгінала цытуюцца апошнія пяць радкоў Санета XXV «Madonna, sete bella, e bella tanto...» («Мадонна, вы прыгожая, і прыгожая такая...»), у якіх якраз сцвярджаецца, што намнога больш дзівосная за прыгажосць мадонны ёсць вернасць закаханага ў яе паэта:

*O braccio o mano, e quanto finalmente
Di voi si mira, e quanto se ne crede
Tutto è mirabil certo: nondimeno
Non starò ch'io non dica arditamente
Che più mirabil molto è la mia fede* [11, s. 103].

Звернем увагу на зноску, што цытата даецца паводле венецыянскага выдання; праўда, не ўдакладняецца якога.

Цікава таксама, што ў раздзеле «Rozmaitości» («Разнастайнасці») гэтага ж зборніка як прыклад «панегірыка жаночаму сэрцу» прыводзіцца фрагмент з лібрэта оперы «Сірой» («Siroe») (1726) паэта і драматурга

П’етра Метастазія (Pietro Metastasio, Pietro Trapassi; сапр. Трапасі) (1698–1782):

*L'onda che mormora
Tra sponda e sponda,
L'aura che tremola
Tra fronda e fronda,
È meno instabile
Del vostro Cor* [11, s. 168].

(Літаральны пераклад: *Хваля, што ракоча / паміж берагамі, / ветрык, які дрыжыць / між галінамі, Менш пераменлівы / чым ваша Сэрца*).

Працягам разваг аўтара зборніка «Chaos...» стала наступнае: «Жадаючы быць паэтам сэрца, трэба добра ведаць свой прадмет. А таму і сін’ер Абат П’етра Метастазія, прыдворны паэт, не раз быў вымушаны з сумам прамаўляць: “Сто разоў па сто тысяч! Мяне зрабілі дурнем!”» [11, s. 168]. На аснове зместу гэтых радкоў можна выказаць здагадку, што Плакід Янкоўскі ведаў таксама і біяграфію італьянскага пісьменніка, у прыватнасці валодаў інфармацыяй, што той быў прыдворным паэтам у Вене. Што ж да фраз, якія быццам неаднойчы даводзілася з сумам прамаўляць італьянскаму паэту і драматургу, то іх паходжанне намі пакуль што не высветлена. Дапускаем, што яны ўзяты з нейкага невядомага нам твора П. Метастазія, а таксама што належаць самому П. Янкоўскаму.

John of Dycalr істотна дапаўняе, змяняе і перавыдае зборнік «Chaos...» у 1842 г. Прычым увага да італьянцаў у гэтым выданні ўзрастае: акрамя Л. Арыёста і П. Метастазія прысутнічае таксама Франчэска Петрарка (Francesco Petrarca) (1304–1374). Твор «Podanie» («Паданне») ёсць сэнс, відаць, прывесці цалкам:

«Аднойчы, седзячы побач з Альдонай, Густаў чытаў Петрарку. Гэта было ў той час, калі найвялікшы з жывых цяпер паэтаў-прарокаў намерваўся прасіць сабе месца настаўніка ў бедным мястэчку на Віліі.

Раптам з грудзей чытача вырваўся цяжкі ўздых і яго вочы заблішчалі слёзмі.

– Што з табой? – запытала Альдона.

– О Божа! Калі б!.. – усклікнуў юнак, і слёзы ў яго пацяклі ручаём.

– Бедны! Ты будзеш вышэй за яго! – прагучаў нейкі прарочы голас, які хіба толькі раз на некалькі стагоддзяў і толькі абраным аднойчы ў жыцці даецца пачуць.

І ў тую ж хвіліну Неба пастанавіла, каб Альдона —» [12, s. 245–246].

Дарэчы, польскі гісторык і публіцыст В. Харкевіч, аўтар манаграфіі пра жыццё і творчасць П. Янкоўскага, азначае гэты твор як «сапраўдны рэбус» («*rebus prawdziwy*»): «Што хацеў сказаць аўтар, высветліць цяжка, аднак ізноў досыць выразна выявілася дзіўнае стаўленне Янкоўскага і да Міцкевіча, і да яго знакамітай паэмы» [2, s. 42].

І з такім меркаваннем В. Харкевіча нельга не пагадзіцца. Сапраўды, маюцца падставы лічыць, што пад імем Густаў тут выведзены Адам Міцкевіч. Гэта, відаць, адсылка да імені героя чацвёртай часткі «Дзядоў» (1823), пад якім угадваецца сам аўтар паэмы (Альдонай жа, дарэчы, завуць гераіню паэмы «Конрад Валенрод»). Акрамя імені героя, у «Паданні» ёсць яшчэ адна падказка — упамінанне пра «месца настаўніка ў бедным мястэчку на Віліі». Як вядома, пасля заканчэння Віленскага ўніверсітэта А. Міцкевіч настаўнічаў у Коўне (1819–1823), які стаіць якраз на рацэ Віліі. Ды і наогул, каго, як не аўтара паэм «Гражына», «Дзяды», «Конрад Валенрод» і «Пан Тадэвуш», можна было называць «найвялікшым паэтам-прарокам», хто жыў у першай палове XIX ст. і меў дачыненне да Беларусі ці Літвы, дзе ёсць рака Вілія?

Калі ж разважаць пра тое, чаму Густаў у П. Янкоўскага чытае менавіта Петрарку, чые творы здольны так моцна крапаць сэрца і выклікаць такія бурныя эмоцыі, як гэта мы назіраем у «Паданні», і марыць дасягнуць такіх жа вяршынь у паэзіі, як і італьянскі паэт, то тут наўрад ці ёсць падставы для асаблівага здзіўлення. Агульнавядома, што А. Міцкевіч цікавіўся спадчынай геніяльнага італьянскага паэта, высока цаніў яго творчасць, сам перастварыў два санеты з «Канцаньерэ» («Кнігі песень»), а таксама выкарыстаў у якасці эпиграфа радок («*Quand'era in parte altr'uom da quel, ch'io sono*») з яго верша. Зноў жа, думаецца, невыпадкова ў некаторых вершах Міцкевіча каханая завецца Лаўра, як і гераіня, апетая Франчэска Петраркам.

П. Янкоўскі спасылаўся на Петрарку таксама ў кнізе «*Krynice. Ze wspomnień i gawęd z sobą samym*» («Крыніцы. З успамінаў і размоў з самім сабой») (1853), у якасці эпиграфа да якой узяў словы італьянскага паэта: «*Non tanquam ego scribo, sed tanquam*

alius» (Быццам не я пішу, а быццам (нехта) іншы) [10, s. 7]. Тут, падобна, выкарыстана лацінскамоўная фраза аўтара «Канцаньерэ» «*scribo enim non tanquam ego, sed quasi alius*» [Цыт. па: 13, р. 55], праўда, змененая. Змененая, магчыма, з-за таго, што ўзнаўлялася па памяці, аднак сэнс захаваўся. Дарэчы, гэтыя ж словы ў адным са сваіх «Эсэ пра Петрарку» («*Essays on Petrarch*») (англ., 1823) («*Saggi sopra il Petrarca*» (італ., 1824) выкарыстаў таксама італьянскі паэт і філалаг Уга Фоскала (Ugo Foscolo) (1778–1827). Ён сцвярджаў, што такая нататка была зроблена Ф. Петраркам на палях рукапісу паэмы «*Trionfi*» («Трыумфы»), і рабіў удакладненне: яна «была перапісана архібіскупам Бекадэлі з аўтографа, якім валодаў кардынал Бемба» [13, р. 55]. Выходзіць, што першым гэтую нататку ў навуковы ўжытак увёў архібіскуп і гуманіст Лудавіка Бекадэлі (Ludovico Beccadelli) (1501–1572), аўтар біяграфічнага нарыса «*Vita di m. Francesco Petrarca*» («Жыццё м. Франчэска Петраркі»). Варта адзначыць, што і праца названага царкоўнага дзеяча XVI ст., і эсэ У. Фоскала, дзе падаецца згаданая нататка, друкаваліся не толькі ў асобных зборніках і часопісах, але часам уключаліся і ў выданні твораў Ф. Петраркі. Таму гэтыя напісаныя на лацінскай мове словы Ф. Петраркі сталі даволі пашыранымі, і з-за гэтага дакладна выявіць крыніцу, праз якую П. Янкоўскі азнаёміўся са зместам нататкі, пакінутай Ф. Петраркам на палях аўтографа паэмы «Трыумфы», не ўяўляецца магчымым.

Плакід Янкоўскі ў творах 1840–50-х гг. згадвае яшчэ аднаго вялікага італьянскага паэта — Дантэ Аліг'еры (Dante Alighieri) (1265–1321). Так, у апавяданні «*Suchotnica*» («Сухотніца») змяшчаецца трохкі зменены дваццаць пяты радок Песні XIII «Пекла» з «Боскай камедыі»: «*Egli crede, ch'io credo, ch'egli crede*» (Ён думае, што я думаю, што ён думае) [9, s. 130]. У арыгінале ён гучыць наступным чынам: «*Cred'io ch'ei credette ch'io credesse*» (Я думаю, што ён падумаў, што я думаў) [14, р. 111]. Ізноў дапускаем, што пісьменнік не меў пад рукой выдання «Боскай камедыі» на італьянскай мове і ўзнавіў яго па памяці.

У кнізе «*Krynice...*» таксама сустракаем алюзію: «Такім чынам, гэта няпэўныя істоты, нібыта ўбачаныя Дантам цені, блукаюць стагоддзямі, не могуць знайсці пры-

значанай для іх дзялянкі!» [10, s. 140–141]. Параўнаннем з цэнямі, убачанымі вялікім фларэнтыйцам, аўтар, відаць, адсылае да Песні III «Пекла» з «Боскай камедыі», дзе гаворка ідзе пра «*d'anime triste di coloro / che visser senza infamia e senza lodo*» (нікчэмныя душы тых, / хто пражыў без няславы і без славы) [14, р. 31], з-за чаго яны не могуць патрапіць ні ў пекла, ні ў рай. Таму згадка пра цені, убачаныя Дантэ, даюць падставы меркаваць, што П. Янкоўскі чытаў «Боскую камедыю», прынамсі першую яе частку.

Аналіз фактаў рэцэпцыі спадчыны Дантэ ў творчасці П. Янкоўскага вымушае таксама звярнуць увагу на адзін з анекдотаў, якія John of Dycalp сабраў і выдаў у 1847 г., пра Фрыдрыху Вялікага і яго камердынера, што без дазволу ўзяў на панюшку табакі з каралеўскай табакеркі. І ў гэтым такая вось датэль: «*Na nieszczęście król tego dostrzegł: i biedny chłopczyzna dostrzegł także – mówiąc sposobem Danta – że został dostrzeżonym*» (На яго бяду кароль убачыў гэта, бедны хлопчына заўважыў таксама, па-дантаўску кажучы, што аказаўся заўважаны (выяўлены)) [15, s. 209]. Плакід Янкоўскі, зразумела, не аўтар гэтага анекдота, але ўдакладненне «*mówiąc sposobem Danta*» (па-дантаўску кажучы) ён, хутчэй за ўсё, дадаў «ад сябе». Няпроста растлумачыць, што дантаўскае хаваецца і ў словах «*że został*

dostrzeżonym». Верагодна, гэта нейкая адсылка, дакладны сэнс якой мы не здольны ўспрыняць. Аднак менш тут адназначна паведамляецца, што ў Дантэ меўся асаблівы спосаб ці стыль маўлення, для П. Янкоўскага апазнавальны і вядомы. А гэта ў любым выпадку сведчыць, што ён зусім не павярхоўна быў знаёмы з творчасцю вялікага фларэнтыйца.

Заклучэнне

Рэцэпцыя італьянскай літаратуры ў творчасці Плакіда Янкоўскага адбывалася ў розных формах. Ён здзейсніў пераклады на польскую мову трактата «*O obowiązkach ludzi*» С. Пеліка і першага тома гістарычнага рамана «*Narzeczeni*» А. Мандзоні.

Імпульсамі для напісання двух арыгінальных яго твораў паслужылі Санет XXV «*Madonna, sete bella, e bella tanto...*» Л. Арыёста і лібрэта оперы «Сірой» П. Метастазія.

У «Паданні» П. Янкоўскі высока ацэньвае Франчэска Петрарку як творцу.

Пра тое, што П. Янкоўскі быў знаёмы з тэкстам паэмы «Боская камедыя» Дантэ Аліг'еры, сведчаць цытата, алюзія і згадка пра дантаўскі стыль – апавяданне «*Suchotnica*» (1843), кніга «*Krynice...*» (1853) і анекдот пра Фрыдрыху Вялікага і яго камердынера.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Мархель, У. І. Прадвесце. Беларуская-польскае літаратурнае ўзаемадзеянне ў першай палавіне XIX ст. / У. І. Мархель. – Мінск : Навука і тэхніка, 1991. – 112 с.
2. Charkiewicz, W. Placyd Jankowski (John of Dycalp): Życie i twórczość / W. Charkiewicz. – Wilno : [s. n.], 1928. – 206 s.
3. Саламевіч, Я. Слоўнік беларускіх псеўданімаў і крыптанімаў (XVI–XX стст.) / Я. Саламевіч. – Мінск : Маст. літ., 1983. – 207 с.
4. Słownik pseudonimów pisarzy polskich XV w. – 1970 r. / oprac. zespół pod red. E. Jankowskiego. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1994–1998. – Т. 4 : A–Ż : nazviska. – 1996. – 820 s.
5. Янкоўскі, П. Школьныя і ўніверсітэцкія ўспаміны : Урывак з дзённіка, напісанага для сваіх дзяцей, 1836 г. / П. Янкоўскі ; пер. з пол. Л. Кулажанка // Беларус. правасл. календар. 2020 / уклад.: Т. А. Матрунчык, Л. Я. Кулажанка, К. У. Антановіч. – Мінск : Свята-Петра-Паўлаўскі сабор, 2019. – С. 145–152.
6. Pellico, S. O obowiązkach ludzi / S. Pellico ; przeł. z wł. P. J. – Wilno : dr. Józefa Zawadzkiego, 1835. – 150 s.
7. Manzoni, A. Narzeczeni. Powieść mediolańska z wieku XVII / odkryta i przerobiona przez A. Manzoni ; wolny przekł. z wł. P. J. – SPb. : Dr. Karola Kraya, 1836. – Т. I. – 371 s.
8. Pisma przed-ślubne i przed-splinowe Johna of Dycalp : w 2 t. – Wilno : Dr. i nakł. T. Glücksb erga, 1841. – Т. 1. – 142 s.
9. Opowiadania Johna of Dycalp. – Wilno : Nakł. i dr. Józefa Zawadzkiego, 1843. – 144 s.

10. Krynice. Ze wspomnień i gawęd z sobą samym Autora Dawnego Autoramentu. – Wilno : Nakł. i dr. Teofila Glücksberga Księgarza i Typografa Wileńskiego Nauk. Okręgu, 1853. – 228 s.
11. Chaos. Szczypa kadzidla ceniom wierszokletów od Witalisa Komu-jedzie. – Wilno : W dr. A. Dworca, 1835. – 180 s.
12. Chaos. Szczypa kadzidla ceniom wierszokletów od Witalisa Komu-jedzie. – Wilno : Nakł. i dr. Józefa Zawadzkiego, 1842. – 289 s.
13. Foscolo, U. Essays on Petrarch / U. Foscolo. – London : John Murray, MDCCCXXIII (1823). – 325 p.
14. Bignami, E. La Divina Commedia: I-Inferno : schemi, analisi e commento critico dei singoli canti : Testo integrale / E. Bignami. – Milano, 1988. – 284 p.
15. Anegdoty i fraszki doznanej usypiającej własności, przez Komitet Medyczny sprawdzone i approbowane. – Wilno : Nakł. Rubena Rafał. Księg. Wileń., 1847. – 231 s.

REFERENCES

1. Markhiel', U. I. Pradviescie. Bielaruska-pol'skaje litaraturnaje uzajemadziejannie w piershaj palavinie XIX st. / U. I. Markhiel'. – Minsk : Navuka i tekhnika, 1991. – 112 s.
2. Charkiewicz, W. Placyd Jankowski (John of Dycalp): Życie i twórczość / W. Charkiewicz. – Wilno : [s. n.], 1928. – 206 s.
3. Salamievich, Ya. Slounik bielaruskikh pseudanimau i kryptanimau (XVI–XX stst.) / Ya. Salamievich. – Minsk : Mast. lit., 1983. – 207 s.
4. Słownik pseudonimów pisarzy polskich XV w. – 1970 r. / oprac. zespół pod red. E. Jankowskiego. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1994–1998. – T. 4 : A–Ż : nazviska. – 1996. – 820 s.
5. Jankouski, P. Shkol'nyja i universiteckija uspaminy: Uryvak z dzjonnika, napisanaha dla svaikh dzieci, 1836 h. / P. Jankouski ; pier. z pol. L. Kulazhanka // Bielarus. pravasl. kaliandar. 2020 / uklad.: T. A. Matrunchyk, L. Ya. Kulazhanka, K. U. Antanovich. – Minsk : Sviata-Pietra-Paulauski sabor, 2019. – S. 145–152.
6. Pellico, S. O obowiązkach ludzi / S. Pellico ; przeł. z wł. P. J. – Wilno : dr. Józefa Zawadzkiego, 1835. – 150 s.
7. Manzoni, A. Narzeczeni. Powieść mediolańska z wieku XVII / odkryta i przerobiona przez A. Manzoni ; wolny przekł. z wł. P. J. – SPb. : Dr. Karola Kraya, 1836. – T. I. – 371 s.
8. Pisma przed-ślubne i przed-splinowe Johna of Dycalp : w 2 t. – Wilno : Dr. i nakł. T. Glücksberga, 1841. – T. 1. – 142 s.
9. Opowiadania Johna of Dycalp. – Wilno : Nakł. i dr. Józefa Zawadzkiego, 1843. – 144 s.
10. Krynice. Ze wspomnień i gawęd z sobą samym Autora Dawnego Autoramentu. – Wilno : Nakł. i dr. Teofila Glücksberga Księgarza i Typografa Wileńskiego Nauk. Okręgu, 1853. – 228 s.
11. Chaos. Szczypa kadzidla ceniom wierszokletów od Witalisa Komu-jedzie. – Wilno : W dr. A. Dworca, 1835. – 180 s.
12. Chaos. Szczypa kadzidla ceniom wierszokletów od Witalisa Komu-jedzie. – Wilno : Nakł. i dr. Józefa Zawadzkiego, 1842. – 289 s.
13. Foscolo, U. Essays on Petrarch / U. Foscolo. – London : John Murray, MDCCCXXIII (1823). – 325 p.
14. Bignami, E. La Divina Commedia: I-Inferno : schemi, analisi e commento critico dei singoli canti : Testo integrale / E. Bignami. – Milano, 1988. – 284 p.
15. Anegdoty i fraszki doznanej usypiającej własności, przez Komitet Medyczny sprawdzone i approbowane. – Wilno : Nakł. Rubena Rafał. Księg. Wileń., 1847. – 231 s.

Рукапіс паступіў у рэдакцыю 15.05.2023